

תורת הקורא

ובו הוראות מפורטות לבעלי קריאה

הלכות ומנהגים, דיוקים ודקדוקים, הערות ובירורים, חילופי נוסחאות, הקשורים בקריאת פרשת השבוע

הערות, הארות, ביקורת, שאלות, רעיונות, וכן תרומות להשתתפות בהוצאות הגליונות, יתקבלו בברכה במכון כמז"כ אפשר לשלוח בקשה לקבלת הגליונות במייל: tameytora@gmail.com

אופן הקריאה בג' ספרי תורה כשיש ב' ספרים בבית הכנסת

ערכון כסלו תשפ"ב

גליון זה יו"ל ע"י מכון 'טעמי תורה' תודה לכל העוזרים והמסייעים שגליון זה יראה אור © כל הזכויות שמורות, ניתן לצלם ולהדפיס כמות שהוא ללא שינוי

באופן ג' יתכן שיש חיסרון נוסף מצד אין מעבירין על המצוות, שאם בסיום הקריאה בספר השני שני הספרים אינם גלולים למקום הקריאה השלישית, לכאורה יש להשאיר את הספר השני שכבר מונח לפניו לקריאה השלישית ולא להעביר על המצוות ולקחת את הראשון (וכשהספר גלול למקומו אין בזה העברה על המצוות, שעיקר התקנה היא להחליף את הספר שאינו גלול למקום הקריאה לספר שגלול למקום הקריאה).

והנה לגבי גלילה תוך כדי קריאה, מצאנו מחלוקת אחרונים, שהמגן אברהם (סימן קמ"ד סק"ו) נקט שאין שום חיסרון בגלילה ספר תורה תוך כדי קריאה, והתיר לעשות כן לכתחילה (ואף כאשר קוראים רק בשני ספרי תורה, שאז אין שום מניעה להכין את הספר השני קודם הקריאה, כתב המגן אברהם שאפשר לגלול את הספר השני תוך כדי קריאה בספר הראשון).

ובאופן ג' יתכן שיש חיסרון נוסף מצד אין מעבירין על המצוות, שאם בסיום הקריאה בספר השני שני הספרים אינם גלולים למקום הקריאה השלישית, לכאורה יש להשאיר את הספר השני שכבר מונח לפניו לקריאה השלישית ולא להעביר על המצוות ולקחת את הראשון (וכשהספר גלול למקומו אין בזה העברה על המצוות, שעיקר התקנה היא להחליף את הספר שאינו גלול למקום הקריאה לספר שגלול למקום הקריאה).

ואכן בחמד משה (סימן תרס"ט) ובאמת ליעקב (משפט הנהגת הצבור בעת קס"ח סעיף ל') כתבו, שכשמוציאים שלושה ספרים, ואין להם אלא שנים, יגללו את הספר הראשון תוך כדי קריאה בספר השני, והיינו שנקטו כהמגן אברהם ולא חששו לטרידת הגולל (אמנם, הם כתבו כן במקרה של קריאה בג' ספרים שאין אפשרות לגלול מראש, ויתכן שבמקרה של קריאה בשני ספרים יודו שאין לגלול לכתחילה תוך כדי קריאה, ודלא כהמגן אברהם).

אמנם במשנה ברורה (סימן קמ"ד סקי"ג, ובשער הציון אות י"א) משמע שאין לעשות כן לכתחילה, שאחר שהביא את דברי המגן אברהם הנ"ל, כתב שיותר טוב לגלול בפסוקי דזמרה מאשר תוך כדי קריאה, משום בלבול הדעת, והיינו שלכתחילה כן חשש לטרידת הגולל (אמנם בשלושה ספרים יתכן שידור לדבריו שאפשר לגלול תוך כדי קריאה).

ומוכח כן מדברי המקור חיים והשערי אפרים (והרחבנו בדבריהם להלן), שהמקור חיים (סימן קמ"ד ס"ג) כתב לגבי מקרה זה בו יש רק שני ספרי תורה בבית הכנסת שיש לגלול את הספר הראשון לפני הגבהתו, וגם כתב שמצוי שגוללים אחר קריאה כדי להשוות את שני צדדי הספר שלא יכבד על המגביה. וכן בשערי אפרים (שער ח' סעיף ס"ו) כתב גבי שמחת תורה כשיש רק שני ספרים שיגללו את הספר תורה הראשון לפני הגבהתו כשאומרים מי שבירך ורשות לחתן בראשית. וכתב עוד (שער י' סעיף י"ד) שבתחילת התורה שעיקר הכובד הוא על יד שמאל, אין לגלול את הספר להעמידו על חציו משום טורח ציבור אלא כשאי אפשר בענין אחר, ולא כתב גם שיקול זה שצריכים לראות את מה שקראו. ומוכח מדבריהם שאין צריך בשעת ההגבהה לראות דוקא את מה שקראו כעת.

ובשלחן הטהור (סימן קל"ד סעיף ב') כתב שיותר טוב שלא יגלול את הספר למקום אחר בזמן ההגבהה כי צריך להראות את האותיות שקרא אותם. ויתכן שכוונתו רק במקום שאין שום צורך בגלילה שאז עדיף לנהוג כן, אך לא כאשר מוכרחים מחמת טעם כלשהו לגלול למקום אחר, ואם כוונתו בכל אופן זה חידוש ונגד דברי האחרונים הנ"ל.

כאשר צריכים לקרוא בשלושה ספרי תורה^א, ויש רק שני ספרי תורה בבית הכנסת, כתב הרמ"א^ב שקוראים קריאה ראשונה בספר ראשון, וקריאה שניה בספר שני, ושוב מחזירים את הספר הראשון לקריאה השלישית.

וכיון שכן, יש לדון מתי יש לגלול את הספר הראשון לפרשה בה קוראים את הקריאה השלישית:

אופן א': מיד אחרי גמר הקריאה בספר הראשון, קודם הגבהתו, יגללוהו למקום הקריאה השלישית^א. אופן ב': תוך כדי קריאה בספר השני יגללו את הספר הראשון למקום הקריאה השלישית. אופן ג': אחר גמר הקריאה והגלילה של הספר השני, יפתחו את הספר הראשון ויגללוהו למקום הקריאה השלישית.

וכיון שיש דין שאין גוללין ספר תורה בציבור מפני כבוד ציבור (יומא דף ע' ע"א, שו"ע סימן קמ"ד סעיף ג'), ורק כאשר אי אפשר בענין אחר אפשר לגלול בציבור (שו"ע שם), לכאורה יהיה עדיף לנהוג כאופן ב' בו אין חיסרון זה (משום שאין הציבור עומדים בשתיקה וממתנים לגלילת הספר, שזהו החיסרון של כבוד ציבור, כמו שפירש רש"י שם ד"ה מפני כבוד).

אלא שבאופן ב' יש לכאורה חיסרון מצד זה שגולל הספר לא יוכל לכוון דעתו לשמוע את הקריאה (ואף שאר הציבור מסתכלים בגולל ולא נותנים כ"ל לב אל הקריאה). ולחשש זה יש יסוד בתלמוד, דאיתא (סוטה דף ל"ט ע"ב): אין המפטיר רשאי להפטיר בנביא עד שיגלל ספר תורה. ופירש רש"י שזה כדי שלא יהיו הגוללים טרודים מלשמוע הפטרה מפי המפטיר, וכן כתב בשו"ע (סימן קמ"ז סעיף ז). וא"כ לכאורה גם כאן אין לגלול תוך כדי קריאה, כי הגולל יהיה טרוד מלשמוע את הקריאה.

^א יש ארבעה זמנים בהם יכול לצאת שיקראו בשלושה ספרי תורה: בשמחת תורה לעולם קוראים בג' ספרים, ספר א' - וזאת הברכה, ספר ב' - בראשית, ספר ג' - מפתיר בקרבנות היום. בראש חודש טבת שחל להיות בשבת, ספר א' - פרשת השבוע, ספר ב' - ראש חודש, ספר ג' - מפתיר בפרשת הנשיאים שהיא קריאת חנוכה. בראש חודש אדר הסמוך לניסן שחל להיות בשבת, ספר א' - פרשת השבוע, ספר ב' - ראש חודש, ספר ג' - מפתיר בפרשת שקלים. בראש חודש ניסן שחל להיות בשבת, ספר א' - פרשת השבוע, ספר ב' - ראש חודש, ספר ג' - מפתיר בפרשת החודש.

^ב סוף סימן תרס"ט, בשם מהר"ל (סדר תפילות חג הסוכות סימן ט'), וכן כתב מהר"ל גם בהלכות קריאת התורה. ולכאורה המקור הראשון לדין זה הוא בספר מעשה הגאונים (אות ג'), והובא גם בפרדס הגדול (סימן קצ"ו), ובאור זרוע (חלק ב' סימן שצ"ג).

^ג ולנוהגים להגביה את הספר אחר הקריאה כמנהג שהביא הרמ"א (או"ח סימן קל"ד סעיף ב'), אם ינהגו כן לא יראו בשעת הגבהת הספר את מה שקראו כעת, ובשו"ע (סימן קל"ד ס"ב) איתא: מראה פני כתיבת ס"ת לעם העומדים וכו' שמצוה על כל אנשים ונשים לראות הכתב וכו'. אך באמת מספיק לראות את כתב הספר תורה ואין צריך שיראו דוקא את מה שקראו כעת.

וכן בשערי אפרים משמע שאין לעשות כן לכתחילה, שכתב (שער ח' סעיף ס"ו) גבי שמחת תורה, שיגללו את הספר תורה הראשון לפני הגבהתו כשאומרים מי שבידך ורשות לחתן בראשית. ואף הוסיף ונימק את דבריו (פתחי שערים אות מ"ב) שלכתחילה אין לגלול תוך כדי הקריאה בספר השני כי זה גורם לבטל את העוסקים בגלילה משמיעת הקריאה בספר השני, וגם הציבור מסתכלים בגולל ואינם נותנים לב אל הקריאה, ולכן נכון יותר לגלול תוך כדי אמירת מי שברך. אך גבי קריאת שבת חנוכה וראש חודש כתב בשערי אפרים (שער ח' סעיף ע"ה) שיגללו את הספר הראשון תוך כדי הקריאה בספר השני.

ומוכח מדבריו שסובר שלכתחילה אכן עדיף שלא לגלול תוך כדי קריאה, ולכן בשמחת תורה יגללו מיד אחר גמר הקריאה בספר הראשון, אך בחנוכה שאין מאריכים כל כך במי שברך, ואין אפשרות לגלול אחר הקריאה בספר הראשון בלא טורח ציבור, באופן כזה סובר שגלילה תוך כדי קריאה עדיפה על פני טורח ציבור, ולכן יגללו תוך כדי הקריאה בספר השני.

אך במקור חיים כתב (סימן קמ"ד ס"ג) שיש לגלול את הספר הראשון לפני הגבהתו, כדי שלא יצטרך לגלול לפני הקריאה בספר השלישי, כי יש יותר קפידה וגנאי בגלילה לפני קריאה מאשר אחר קריאה, משום שאחר קריאה רגילים יותר לשהות, וגם מצוי שגוללים אחר קריאה כדי להשוות את שני צדדי הספר שלא יכבד על המגביה. עכ"ד.

ומזה שלא הביא כלל את האפשרות של גלילה תוך כדי קריאה מוכח שנקט שאף בדיעבד אסור לגלול תוך כדי קריאה, ומוטב

לגלול ספר תורה בציבור ויהיה טורח ציבור, מאשר לגלול תוך כדי קריאה.⁷

ועוד משמע מדבריו, שבמקרה שלא גללו את הספר הראשון אחר קריאתו, יגללוהו לפני הקריאה השלישית, ולא חשש בזה לדין של אין מעבירין על המצוות. אך בחמד משה (סימן תרס"ט) כתב שכל הטעם לדין זה שיקראו את הקריאה השלישית בספר הראשון הוא כדי למנוע טורח ציבור בגלילה שלא בשעת קריאה, ולכן מחזירים את הספר הראשון אחרי שגללוהו תוך כדי הקריאה בספר השני, וממילא גם אין העברה על המצוות, כיון שהספר כבר גלול למקומו⁸, אך באמת אם לא גללו עדיין את הספר, עדיף יותר להמשיך לקרוא בספר השני, ולא להעביר על המצוות ולקחת את הספר הראשון שאינו גלול למקום הקריאה⁹. והובאו דבריו בביאור הלכה (סימן תרס"ט ד"ה וחזרין), וכעין זה כתב באמת ליעקב¹⁰.

ולפי ביאור זה, אין מקום לדברי המקור חיים שיגללו את הספר לפני הקריאה השלישית, משום שבאופן זה יש טורח ציבור, וגם העברה על המצוות בזה שלוקח ספר אחר שאינו גלול למקום הקריאה. ומוכח שהמקור חיים הבין שטעם דין זה שמחזירים את הספר הראשון לקריאה השלישית אינו כדי למנוע טורח ציבור, כדעת החמד משה, אלא עושים כן מטעם אחר.

ונראה שהמקור חיים הבין שיש ענין שיהיה היכר שקוראים בשלושה קריאות שונות, ולכן מוציאים שלשה ספרים, וגם כשיש רק שני ספרים מחליפים ספר לפני כל קריאה כדי לעשות היכר במנין הקריאות (ומעין מה שכתב המאירי (מגילה ל' ע"א) שהוצאת ספר נוסף עושה היכר שקוראים בענין נוסף), ולכן מחליפים את הספר אחר הקריאה השניה ומחזירים את הספר הראשון¹¹. ומשום כך אין

⁷ ובאמת מזה שמבואר בגמרא שמשום טרדת הגולל אין להתחיל בקריאת ההפסטה וממתינים עד שייסיים את הגלילה, מוכח לכאורה שחוששים לטרדת הגולל יותר מטורח הציבור שממתין בשתיקה, וזה קשה בין על המקילים לגמרי לגלול תוך כדי קריאה, ובין על המתירים גלילה תוך כדי קריאה רק כשיש טורח ציבור, שהרי מוכח מהגמרא שחששו יותר לטרדת הגולל מאשר לטורח ציבור (ולא מסתבר שיש חילוק בין טורח ציבור כשגוללים ספר תורה למקום אחר לטורח ציבור כשגוללים ספר תורה במספחותיו).

ואולי יש ליישב, שאת דברי הגמרא שאין המפטיר רשאי להתחיל עד שיגלל ספר תורה, ניתן לבאר שאין זה משום טרדת הגולל כרש"י והשו"ע, אלא הוא משום הטעם שאין עושין מצוות חבילות חבילות, וכמו שכתב הגר"א (סימן קמ"ז סעיף ח'), ולפי זה אין שום ראייה מהגמרא שעדיף טורח ציבור על טרדת הגולל, כי דין הגמרא אינו משום טרדת הגולל כלל. אך דחוק מאד לומר שכל האחרונים הנ"ל חלקו על טעם רש"י והשו"ע.

⁸ ולשון מהרי"ל היא 'קורין קריאת השלישית בראשונה שנגללת כבר' אך אין כוונתו שגללוהו כבר למקום הקריאה השלישית כדברי החמד משה, אלא כוונתו בספר הראשון שכבר הסירוהו וגללוהו אחרי הקריאה הראשונה.

⁹ ויש להעיר, שמדברי החמד משה מוכח שכאשר שני הספרים אינם גלולים למקום הקריאה השלישית, יש העברה על המצוות אם מחליף את הספר השני המונח לפניו ולוקח את הספר הראשון, אף כאשר הספר הראשון עומד על מקום קרוב יותר למקום הקריאה השלישית.

וכגון בשמחת תורה, שהקריאה השלישית היא בפרשת פינחס, והספר הראשון שעומד בפרשת וזאת הברכה קרוב לפרשת פינחס יותר מהספר השני שמונח לפניו ועומד בפרשת בראשית (וכן בפרשת שקלים ופרשת החודש הספר הראשון קרוב יותר למקום הקריאה השלישית), ובכל זאת כתב שיש העברה על המצוות אם מחליף לספר הקרוב יותר. ומוכח שסובר שכיון ששני הספרים אינם גלולים למקום הקריאה השלישית, יש העברה על המצוות אם מחליף את הספר המונח לפניו בספר אחר, אף אם הוא קרוב יותר למקום הקריאה השלישית (וכבר העיר כן בשו"ת שלמות חיים סימן רנ"ח, ובמהדורה חדשה הוא בסימן שנ"ט).

¹ ושם כתב שאם יחזירו את הספר הראשון שאינו גלול למקום הקריאה יש בזה גם משום פגמו של ספר תורה שיאמרו שמחזירים את הספר הראשון בגלל שהספר השני פגום.

אך באמת דבריו צריכים ביאור, שהרי בגמרא (יומא דף ע' ע"א, סוטה דף מ"א ע"א) מבואר שרק בחד גברא יש פגם ולא בתרי גברי, וכן כתב להדיא הפרי חדש (סימן תכ"ה) שאין לחוש לפגמו של ספר תורה בתרי גברי אף כשמחזיר את הספר הראשון לקריאה השלישית.

¹¹ והיה אפשר לבאר באופן נוסף מדוע מחזירים את הספר הראשון, שהלא מותר לדלג בתורה רק בענין אחד ולא בשני עניינים (יומא ס"ט ע"ב, מגילה כ"ד ע"א, סוטה מ"א ע"א. שו"ע סימן קמ"ד סעיף א'), ולכן כשאומרים לקרוא בכמה ספרי תורה וכל קריאה היא בענין אחר, אם קוראים כל קריאה בספר אחר זה נחשב כקריאה נפרדת ולא חשיב דילוג, אך אם קוראים בספר אחד שתי קריאות שונות, הרי זה דילוג בשני עניינים שאסור, ולכן מחליפים שוב לספר הראשון כדי שלא יהיה דילוג בשני עניינים. ולפי זה בכל אופן יש להחליף את הספר, אף אם אינו גלול למקומו, כדי שלא ידלגו בתורה בשני עניינים.

אלא שיש להסתפק כאשר הדילוג אינו נעשה על ידי אותו עולה אלא בין גברא לגברא, האם גם זה נחשב כדילוג שאסור אם הוא מענין לענין, או שמא דילוג נקרא דוקא כשעולה אחד מדלג באמצע קריאתו.

והנה בקריאת תענית ציבור הכהן קורא 'וַיְחַל' (שמות ל"ב י"א-י"ד) והלוי מדלג וקורא 'פָּסַל לָךְ' (שם ל"ד א'), וכתב המשנה ברורה (סימן קמ"ד ס"ד) שדילוג זה מותר כיון שהוא בענין אחד, ובשער הציון (אות ג') כתב שהפרי מגדים כתב עוד טעם משום שנקראים ע"י תרי גברי, ואינו יודע מנא ליה שבתרי גברי מותר לדלג בשני עניינים.

ומעתה לכאורה לפי הפרי מגדים בתרי גברי מותר לדלג בשני עניינים (וכן נקט בפשיטות בערוך השולחן סימן קמ"ד סעיף ד'), אך המשנה ברורה אינו מקבל חילוק זה (וכן בתול אשכול (ח"ב עמ' 66) כתב להדיא שבפרשת שקלים יש להוציא שני ספרים כיון שאסור לדלג מענין לענין, ומוכח שסובר שגם בתרי גברי אסור) וסובר שאף בתרי גברי אסור לדלג מענין לענין בספר אחד.

והנה דנו הראשונים (הובאו דבריהם בבית יוסף סימן קמ"ד) במקום שצריכים להוציא שני ספרים ואין אלא ספר אחד בביהכנ"ס, והרי אסור לגלול בציבור משום כבוד ציבור, האם יגללו וידחה כבוד ציבור (דעת הריטב"א והמרדכי) או שלא יגללו

בהחלפת הספרים העברה על המצוות, כיון שצורת המצווה היא כך שיקראו כל קריאה בספר אחר, וכן משמע מלשון הערוך השולחן (סימן תרס"ט סעיף א'), ובאמת כך גם משמע מהתשובה במעשה הגאונים^ט.

ונראה שזה גם הטעם למה שכתבו הראשונים^י וכן מנהג רוב ישראל^י שמוציאים שני ספרי תורה בפרשת שקלים אף שקרובה מאד לפרשת השבוע ואין טורח ציבור בגלילה^י, משום ענין זה שיהיה היכר של שתי קריאות^י.

העולה לדניא

כאשר צריך לקרוא בשלושה ספרי תורה, ואין בבית הכנסת אלא שני ספרים, קוראים בספר תורה הראשון קריאה ראשונה, ובשני קריאה שניה, ומחזירים את הספר הראשון לקריאה שלישית.

גלילת הספר הראשון תעשה באופן זה: אם יש פנאי לגלול את הספר מיד בסיום קריאתו לפני הגבהתו, תוך כדי אמירת מי שברך, זו האפשרות הטובה ביותר.

אם אין פנאי לגלול תוך כדי אמירת המי שברך, לדעת האחרונים (מגן אברהם, חמד משה, אמת ליעקב, שערי אפרים) יגללוהו תוך כדי הקריאה בספר השני, ולדעת המקור חיים יגללוהו מיד בסיום קריאתו לפני הגבהתו, אע"פ שיש בזה טורח ציבור.

במקרה שלא גללוהו עד לאחר סיום הקריאה בספר השני, לדעת החמד משה (והובאו דבריו בביאור הלכה) עדיף שיגללו את הספר השני שכבר מונח, ויקראו בו. ומדברי המקור חיים נראה שיחזירו את הספר הראשון, ויגללוהו, ויקראו בו.

את הספר לפני תחילת הקריאה כי בשיעור מועט כזה זה לא נחשב כלל בגלילת ס"ת (ואמנם בלקט יושר עמ' 52 כתב שפעם אחת צוה לחפש קודם הקריאה אע"פ שאינו צריך לגללה רק ב' או ג' יריעות, אך גם מזה משמע שברך כלל לא הצריך לחפש במקום קרוב כזה).

^א ובאמת יש להקשות על דברי החמד משה, שכתב דבריו בביאור על דברי מהרי"ל שכתב שמחזירים את הספר הראשון לקריאה השלישית, וכתב שהטעם שמוציאים שלשה ספרים הוא כדי שלא יגללו ספר תורה בציבור, ולכן כוונת מהרי"ל שיגללו את הספר הראשון בזמן הקריאה בספר השני כדי למנוע גלילת ספר תורה בציבור, אך אם לא גללו עדיף לקרוא בספר השני כי אין מעבירין על המצוות.

אך באמת לגבי פרשת שקלים כתב מהרי"ל בפירוש שיוציאו שני ספרים, ואם כל טעם הוצאת כמה ספרים הוא רק משום שאין גוללין ספר תורה בציבור הרי במקרה כזה שהפרשיות קרובות ואין גלילה לא היו צריכים להוציא שני ספרים, ולכאורה מוכח מדברי מהרי"ל אלו שאין הטעם משום שאין גוללין ספר תורה בציבור, ואם כן מוכח דלא כדברי החמד משה, וממילא גם אם לא גללו את הספר הראשון עדיף להחליף את הספר לקריאה השלישית.

ואף אם נאמר שהחמד משה מודה שיש גם את הענין שיהיה ניכר שקוראים בכמה קריאות, אלא רק שסובר שעיקר הטעם להוצאת כמה ספרים הוא משום שאין גוללין ספר תורה בציבור (ואכן בלשון כתב רק 'ונראה לי דעיקר הטעם שלוקחים ב' או ג' ס"ת ואין קוראין הכל בס"ת אחת ע"י גלילה משום דאין גוללין ס"ת בציבור מפני ציבור'), כיון שבמקרה בו לא גללו את הספר הראשון לקריאה השלישית (וממילא בשני הספרים יש גלילת ספר תורה בציבור) סובר החמד משה שדין אין מעבירין על המצוות גובר על הענין של היכר הספרים, אם כן גם בפרשת שקלים לא אמורים כלל להוציא שני ספרים, משום שבסיום הקריאה בספר הראשון שני הספרים מזוונים לקריאת פרשת שקלים ואין עוברים על גלילה בציבור וממילא אין מעבירין אמור לדחות את הענין של היכר הספרים, ואמורים להמשיך לקרוא בספר הראשון.

ואפשר לדחוק וליישב את דבריו ע"פ דברי הרי"ק גיאת (הלכות מגילה עמ' שמ"ז) שכתב שכאשר חלה פרשת שקלים בתצוה, אע"פ שאפשר לקרוא בספר אחד כיון שאין צריך לגלול (וכן משמע בגמרא שקוראים בספר אחד, שהרי אמרו (מגילה ל"א ע"א) שאם חלה פרשת שקלים בכי תשא נפחא קוראים ששה בכי תשא מסוף פרשת שקלים ותשביע חוזר וקורא פרשת שקלים, ואב"י תולק משום שיאמרו שקורא למפרע בפרשת השבוע ולא יהיה היכר שמשום פרשת שקלים קורא, ואם היו מוציאים שני ספרים היה ניכר שהוא לשם פרשת שקלים, ומשמע שקרא בספר אחד), בכל זאת נהגו ראשונים להוציא שני ספרים, ושלא לשנות מכל קריאה בשני עניינים, דלמא אתי למיסרך. והיינו שכדי שלא יבואו להוציא ספר אחד גם בשתי קריאות הרחוקות זו מזו שבוה יש איסור מצד גלילת ס"ת בציבור, לכן תמיד בשתי קריאות מוציאים שני ספרים.

וממילא אפשר לומר שהחמד משה יישב כן את דברי מהרי"ל שזה טעמו לגבי פרשת שקלים, אך במקרה של הוצאת ג' ספרים שהספר לא גלול למקומו גובר דין אין מעבירין כיון שבוה אין חשש של אתי למסרך כיון שמדובר במקרה שאין להם יותר משני ספרים.

אלא יקראו את הקריאה השניה מתוך החומש (דעת הרשב"א). ולמעשה נפסק (שו"ע שם סעיף ג') שיגללו וידחה כבוד הציבור, כיון שבוה הציבור מוחל על כבודו (מגן אברהם שם סק"ז).

ולכאורה אם נאמר שגם בשני עולים נחשב דילוג, יש לדון בזה מצד איסור נוסף שאין מדלגין בתורה מענין לענין, וכיון שבראשונים דנו בזה רק מצד הדין שאין גוללין ס"ת בציבור ולא הזכירו שיש לדון גם מצד הדין של דילוג, מוכח מזה שסברו שבתרי גברי אינו נחשב כדילוג, ולכן מצד זה אין שום איסור. ובאמת ברבא"ה (סימן תקפ"ו) ובאגודה (מגילה כ"ג ע"ב) כתבו להדיא שכל דין הדילוג נאמר רק בחד גברא, אך בתרי גברא אינו נחשב כלל כדילוג, וכן משמע מדברי הלבוש (סימן תרפ"ד סעיף ג') שכתב 'שאין מדלגין בתורה מענין לענין בחד גברא'. ולכן אין לומר שזה הטעם להחזרת הספר הראשון, כיון שלמעשה מוכח מדברי הראשונים שבתרי גברא מותר לדלג כמו שכתב הפרי מגדים.

^ט שכתוב שם (מעשה הגאונים אות ג') שלכתחילה צריך להוציא ג' ספרים, ורק במקום שיש ב' ספרים עושים כן שמחזירים את הספר הראשון לקריאה השלישית, כי לא התירו כן אלא בשעת הדחק. ואם הוא מטעם היכר הספרים אכן מובן שעדיף היכר של שלשה ספרים מאשר היכר של שני ספרים אף שמחליפים שוב את הספר אחרי הקריאה השניה, אך אם כהחמד משה שאין ענין של היכר הספרים וכל הטעם שמוציאים כמה ספרים הוא רק כדי שלא יגללו ספר תורה בציבור, למה התירו לנהוג כן רק בשעת הדחק, הלא גם באופן זה שגוללים את הספר הראשון תוך כדי הקריאה השניה אין גלילת ספר תורה בציבור, ואין לומר שזה משום החסרון של טרדת הגולל כי דבר זה לא נרמז כלל בתשובה, ועוד שאפשר לגלול מיד אחר הקריאה בספר הראשון בעוד שמאריכים במי שברך וכמו שכתב השערי אפרים, ובוה אין שום חסרון, ולמה כתוב בתשובה שהתירו כן רק בשעת הדחק. ומשמע מזה שיש ענין של היכר הספרים שקוראים בקריאות שונות (ובאמת יתכן שגם החמד משה מודה שיש ענין של היכר הספרים אלא שסובר שעיקר הטעם הוא משום טרדת הציבור).

ובאמת אם הטעם הוא כדברי החמד משה עיקר חסר מן הספר והיו צריכים לכתוב בפירוש בתשובה שיש לגלול את הספר הראשון תוך כדי הקריאה בספר השני.

^י רמב"ם (הלכות תפילה פ"ג הלכה כ"ב), מחזור ויטרי (סימן ר"מ), אבודרהם (סדר הפרשיות וההפטורות), מאירי (קריית ספר עמ' צ"א), ארחות חיים (הלכות קריאת התורה סי' ס"א), כלבו (הלכות קריאת התורה דף י"א), ספר המצחים (עמ' 49), מהרי"ל (סדר אדר), לקט יושר (עמ' 109).

^א ומנהג ר' נתן אדלר (נחל אשכול ח"ב עמ' 66, תורת אמת סימן תרפ"ה) ור' שמואל סלנט (כן כתב בלוח לא"י להגידים"ט בחלק מהשנים) היה להוציא בפרשת שקלים רק ספר אחד ולגללו לפרשת שקלים אחר קריאת פרשת השבוע.

^ב וכתב במקור חיים (סימן נ"א) שקיבל שבגלילת פחות מג' יריעות א"צ לחפש, והיינו שאם הספר עומד במקום סמוך למקום הקריאה פחות מג' יריעות, א"צ להכין ולגלול את הספר מראש לפני הקריאה, ואפשר לגלול אחר שמוציאים